

dr Iga Pietraszko-Furmanek
Instytut Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego

ANALIZA ZAPISÓW STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTW W KONTEKŚCIE POTRZEB W ZAKRESIE REWITALIZACJI OBSZARÓW MIEJSKICH

Streszczenie

W artykule zawarto rozważania dotyczące konieczności różnicowania prowadzonej przez samorządowe władze wojewódzkie polityki rozwoju województw ze względu na ich sytuację w kontekście rewitalizacji. Na jego potrzeby przeprowadzono analizę zapisów strategii rozwoju województw. W jej wyniku oceniono zgodność zawartych w nich zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji ze zidentyfikowanymi na terenie danego województwa obszarami problemowymi.

Słowa kluczowe: rewitalizacja, polityka rewitalizacyjna, polityka rozwoju województwa, strategia rozwoju województwa, samorząd województwa

Summary

The paper includes author's considerations concerning the necessity of differentiating the development policy pursued by self-government authorities of voivodeships with regard to the voivodeship's situation in the context of revitalization. It is based on the analysis of texts of voivodeship development strategies. As a result of this analysis it was possible to evaluate the correspondence between these parts of texts of voivodeship development strategies that are concerning directly to revitalization process and problems identified on the voivodeships area.

Key words: revitalization, revitalization policy, voivodeship development policy, voivodeship development strategy, self-government of voivodeship

Rozważania dotyczące konieczności różnicowania polityki rozwoju polskich województw ze względu na ich sytuację w kontekście rewitalizacji należy rozpocząć od przypomnienia definicji (oczywiście jednych z wielu) pojęć takich jak rewitalizacja i polityka rewitalizacyjna. Pierwsze z nich można zatem zdefiniować jako: „skoordynowany proces, społeczny i inwestycyjny, prowadzony wspólnie przez władzę samorządową, społeczność lokalną i innych uczestników,

będący elementem polityki rozwoju i mający na celu przeciwdziałanie skutkom degradacji przestrzeni zurbanizowanej, zjawiskom kryzysowym, pobudzanie rozwoju i zmian jakościowych przez wzrost aktywności społecznej i gospodarczej, poprawę środowiska zamieszkania oraz ochronę dziedzictwa narodowego i środowiska przyrodniczego, przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju” [Noworól i in., 2009: 7], drugie z kolei, jako: „wyłanianie i konkretyzowanie celów związanych z zachowaniem dziedzictwa materialnego i duchowego, a w oparciu o zestaw takich celów świadome podejmowanie decyzji zmierzających do wzrostu konkurencyjności miast, poprawy jakości życia, równoważenia rozwoju” [Noworól i in., 2009: 7].

Polityka rewitalizacyjna może być prowadzona na różnych poziomach. Niniejszy artykuł dotyczy regionalnego wymiaru polityki rewitalizacyjnej – roli, jaką odgrywa ona w polityce rozwoju poszczególnych województw prowadzonej przez samorządowe władze wojewódzkie, a dokładniej – konieczności różnicowania polityki rozwoju polskich województw ze względu na ich sytuację w kontekście rewitalizacji. Artykuł jest oparty na dwóch publikacjach. Pierwsza z nich to opracowanie sporządzone przez zespół pod kierownictwem Aleksandra Noworola, zatytułowane *Opracowanie założeń do krajowej polityki rewitalizacyjnej w Polsce. Działania na poziomie regionalnym*¹ [Noworól i in. 2009], druga natomiast to opracowanie pod tytułem: *Analiza dokumentów planistycznych rządu oraz władz samorządowych poziomu wojewódzkiego pod kątem projektowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych po 2006 roku*, którego autorami są Marcin Kopeć i Tadeusz Kudłacz [Kopeć, Kudłacz 2008].

O tym, że ze względu na potrzeby rewitalizacji należy różnicować politykę rozwoju województw, przekonują wyniki badań sytuacji poszczególnych regionów [Noworól in. 2009]. Analiza mapy Polski, na której zaznaczono występowanie zjawisk kryzysowych w regionach, nie pozostawia wątpliwości co do konieczności przeprowadzania na ich obszarze działań o różnej intensywności. Ich sytuacja zasadniczo różni się od siebie. Już na pierwszy rzut oka widać, że na przykład niekorzystne procesy demograficzne czy przejawy zapóźnienia gospodarczego występują w jednych województwach z większą intensywnością niż w innych. Warto podkreślić, że występujące w polskich województwach zjawiska kryzysowe oceniano w następujących kategoriach: stan zasobów środowiska przyrodniczego, degradacja zasobu mieszkaniowego, niekorzystne procesy demograficzne, wykluczenie społeczne i bezpieczeństwo publiczne oraz zapóźnienie gospodarcze regionu, i dodać należy, iż oczywiście najintensywniejsze działania służące rewitalizacji powinny być podjęte w regionach, w których zjawiska te występują w kilku obszarach problemowych. Autorzy zatytułowanego: *Opracowania założeń do krajowej polityki rewitalizacyjnej w Polsce* formułują w związku z tym dwa wnioski. Po pierwsze, przekonują o konieczności odzwierciedlenia skali potrzeb poszczególnych województw w polityce interregionalnej.

¹ Zespół w składzie: dr hab. arch. Aleksander Noworól, prof. UJ (kierownik opracowania), dr Kamila Noworól, mgr Paweł Hałat, mgr Jacek Woźniak, dr Katarzyna Peter-Bombik, dr Iga Pietraszko-Furmanek, mgr Aldo Vargas-Tetmajer.

Odnosi się to przede wszystkim do udzielanego regionom wsparcia finansowego ze środków publicznych zarówno krajowych, jak i unijnych, które powinno być dostosowane do ich rzeczywistych potrzeb. Po drugie, podkreślają niezbędność odzwierciedlenia prowadzonej przez województwa zróżnicowanej polityki w przyjętych przez nie strategiach wojewódzkich, będących jednymi z tych dokumentów planistycznych, które pozwalają określić cele, zasady i narzędzia polityki rozwoju na poziomie regionalnym [Noworól i in. 2009].

Przyjmując strategię rozwoju województwa, samorząd województwa ostatecznie decyduje o tym, jaką wagę ma mieć w niej rewitalizacja. W przywołanym powyżej opracowaniu, po dokonaniu analizy występujących w poszczególnych regionach zjawisk kryzysowych, wskazano regiony, w których rewitalizacja powinna odgrywać zasadniczą rolę w strategii rozwoju, a zidentyfikowane w jej wyniku różnice pomiędzy województwami powinny stać się przesłanką dla samorządu województwa do zróżnicowania wizji, celów, działań i środków realizacji polityki rewitalizacyjnej.

Analiza zróżnicowań regionalnych wybranych parametrów pozwoliła na zakwalifikowanie województw do trzech grup. Pierwszą grupę stanowią województwa, w których występuje nasilenie zjawisk wymagających rewitalizacji. Są to te województwa, w których niekorzystne w skali kraju parametry występują w trzech z pięciu wyróżnionych obszarów problemowych. A są nimi następujące województwa: łódzkie, dolnośląskie i śląskie. Do drugiej grupy zaliczono województwa, w których nakładają się na siebie dwa niekorzystne parametry. Znalazły się tu następujące województwa: kujawsko-pomorskie, lubuskie, małopolskie, mazowieckie, opolskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie i świętokrzyskie. Ostatnią – trzecią – grupę stanowią województwa, w których istnieje co najmniej jeden obszar problemowy skłaniający do rewitalizacji. Jednocześnie analiza pozwoliła jej autorom na sformułowanie pewnych wniosków. Otóż w regionach zakwalifikowanych do pierwszej grupy rewitalizacja powinna stanowić istotny element strategii rozwoju, w regionach zakwalifikowanych do drugiej grupy istnieje potrzeba rewitalizacji, stanowi ona wyzwanie dla władz wojewódzkich i powinna być uznana za problem o charakterze strategicznym, i wreszcie w regionach zakwalifikowanych do trzeciej grupy rewitalizacja nie stanowi problemu o znaczeniu strategicznym województwa, chociaż oczywiście potrzeby rewitalizacji występują w poszczególnych miastach [Noworól i in. 2009].

Szukając odpowiedzi na pytanie, czy obecnie obowiązujące strategie odzwierciedlają prowadzoną przez województwa zróżnicowaną ze względu na występujące na ich obszarze problemy politykę rewitalizacyjną, przeanalizowano ich zapisy. Posłużono się przy tym opracowaniem *Analiza dokumentów planistycznych rządu oraz władz samorządowych poziomu wojewódzkiego pod kątem projektowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych po 2006 roku* [Kopeć, Kudłacz 2008 r]². Temu zagadnieniu i przedstawieniu płynących z analizy wniosków bę-

² Opracowanie to zawiera zestawienie zapisów dotyczących problematyki rewitalizacji miejskich obszarów zdegradowanych, które pojawiają się w wybranych dokumentach strategicznych i programach operacyjnych poziomu krajowego i regionalnego. Jego autorzy informują we wstępie,

dzie poświęcona pozostała część artykułu. Jednocześnie należałoby założyć, iż w strategiach województw, w których następuje kumulacja problemów, powinno się znaleźć więcej bezpośrednich odniesień do polityki rewitalizacyjnej niż w strategiach tych województw, w których zjawiska kryzysowe dotyczą tylko jednego z podanych powyżej obszarów problemowych. Co więcej, zróżnicowania regionalne w występowaniu zjawisk kryzysowych wyrażające się w ich charakterze (w przypadku jednych województw będzie to – zanieczyszczenie środowiska, w przypadku innych – zapóźnienie gospodarcze itp.) decydują o tym, że zapisy te powinny zostać określone w strategiach regionalnych po przeprowadzeniu analizy zjawisk kryzysowych charakterystycznych dla konkretnego regionu i im odpowiadać.

Analiza wizji rozwoju zapisanych w strategiach wszystkich województw prowadzi do wniosku, że niestety nie ma w nich elementów, które odnoszą się specyficznie do polityki rewitalizacyjnej. A zatem nawet w wizjach zawartych w strategiach rozwoju tych województw, w których występuje nasilenie zjawisk wymagających rewitalizacji, gdzie niekorzystne w skali kraju parametry występują w trzech z pięciu wyróżnionych obszarów problemowych, nie zawarto żadnych elementów odnoszących się do polityki rewitalizacyjnej. Przypomnieć należy, że chodzi tu o województwa: łódzkie, dolnośląskie i śląskie [Noworól i in., 2009]. Warto sprawdzić teraz, czy w innych fragmentach strategii rozwoju poszczególnych województw znajdują się (i jakie?) bezpośrednie odniesienia do polityki rewitalizacyjnej.

Pierwszym z województw, którego strategię rozwoju przeanalizowano, jest województwo dolnośląskie – jedno z tych, na obszarze którego niekorzystne w skali kraju parametry występują w trzech z pięciu wyróżnionych obszarów problemowych. W przypadku tego województwa są to: degradacja zasobów mieszkaniowych, kryzys demograficzny oraz wykluczenie społeczne. Niestety, w obecnie obowiązującej strategii tego województwa – Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku – wśród zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji znajdują się jedynie zapisy dotyczące jednego z trzech celów – celu przestrzennego (pozostałe dwa to: cel społeczny i gospodarczy). W obowiązującej strategii nie zamieszczono zapisów dotyczących celu społecznego, odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji, co wydaje się bardzo niekorzystne ze względu na zdiagnozowane w tym województwie właśnie w tej sferze zjawiska kryzysowe (kryzys demograficzny oraz wykluczenie społeczne).

Kolejnym województwem, którego strategię przeanalizowano, jest województwo kujawsko-pomorskie. Województwo kujawsko-pomorskie to jedno

---

że dotyczy to zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji (w tym propozycji konkretnych działań w ramach programów operacyjnych, z których możliwe jest finansowanie zapisów programów rewitalizacji), a także tych odnoszących się do tych procesów pośrednio, a pozwalających na wsparcie realizacji celów wynikających z programów rewitalizacji. Przeprowadzając analizę na potrzeby niniejszego artykułu skoncentrowano się jedynie na zapisach strategii poszczególnych województw odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji.

z ośmiu województw, na obszarze których niekorzystne w skali kraju parametry występują w dwóch z pięciu wyróżnionych obszarów problemowych, którymi są: wykluczenie społeczne oraz zapóźnienie gospodarcze. Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007–2020, oprócz celu nadrzędnego, wskazuje trzy priorytetowe obszary działań strategicznych (cele strategiczne) oraz główne kierunki działań strategicznych (cele operacyjne). Wśród jej zapisów, odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji, znajdują się jedynie zapisy dotyczące problemów przestrzennych. W obowiązującej w tym województwie strategii nie ma zbyt wielu zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji w sferze gospodarczej i społecznej, co może niepokoić ze względu na zdiagnozowane w tym województwie zjawiska kryzysowe w tych sferach (wykluczenie społeczne oraz zapóźnienie gospodarcze).

Trzecie z województw, którego zapisy strategii rozwoju stały się przedmiotem analizy, to województwo lubelskie. Jest ono jednym z pięciu województw, na obszarze których zidentyfikowano tylko jeden obszar problemowy skłaniający do rewitalizacji. Obszarem tym jest zapóźnienie gospodarcze. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006–2020 zawiera trzyszczeblowy układ celów podporządkowanych realizacji jej misji. Cele tej strategii tworzą uporządkowaną strukturę hierarchiczną. Składają się na nią: misja strategii – odnosząca się do głównej idei tego dokumentu i wskazująca na pożądany stan, do jakiego należy dążyć, wdrażając poszczególne cele strategii, następnie cel nadrzędny – określający główny kierunek działań prorozwojowych województwa, priorytety (cele pośrednie) – prowadzące do osiągnięcia celu nadrzędnego, będące tak naprawdę osiami rozwoju województwa, i wreszcie cele operacyjne – zdefiniowane dla każdego z priorytetów i wskazujące, w jaki sposób poszczególne priorytety będą wdrażane za pomocą określonych działań lub grup działań. W strategii tego województwa znalazły się zapisy odnoszące się bezpośrednio do procesów rewitalizacji w sferze społecznej i przestrzennej, nie ma w niej zapisów odnoszących się do sfery gospodarczej, chociaż w przypadku tego województwa zidentyfikowany został jeden obszar problemowy skłaniający do rewitalizacji, którym jest zapóźnienie gospodarcze.

Następnym województwem, którego strategia rozwoju została poddana analizie, jest województwo lubuskie. Należy ono do tych województw, w których nakładają się na siebie dwa niekorzystne parametry skłaniające do rewitalizacji. W przypadku tego województwa są to: degradacja zasobów mieszkaniowych oraz wykluczenie społeczne. W strategii rozwoju województwa lubuskiego (Strategia Rozwoju Województwa Lubuskiego. Aktualizacja z horyzontem czasowym do 2020) wśród zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji znajdują się zapisy dotyczące przede wszystkim sfery przestrzennej, zwłaszcza zasobów mieszkaniowych oraz sfery społecznej. A zatem w przypadku tego województwa zapisy strategii odnoszące się bezpośrednio do procesów rewitalizacji odpowiadają zdiagnozowanym na jego obszarze zjawiskom kryzysowym – szczególnie jeśli chodzi o problem zdegradowanych zasobów mieszkaniowych.

Piątym województwem, którego strategię przeanalizowano, jest województwo łódzkie. To jedno z trzech województw, na obszarze których niekorzystne

w skali kraju parametry można dostrzec aż w trzech z pięciu wyróżnionych obszarów problemowych. Występuje tu zatem nasilenie zjawisk problemowych, takich jak: kryzys demograficzny, degradacja zasobów mieszkaniowych i wykluczenie społeczne. Z tekstu Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007–2020 wynika, że realizacja pożądaných przemian określonych w misji będzie wymagała podjęcia wysiłków w wielu obszarach, z których najważniejsze zidentyfikowano w trzech strategicznych dla tego województwa sferach: społecznej, ekonomicznej i funkcjonalno-przestrzennej. Zapisy strategii odnoszące się bezpośrednio do procesów rewitalizacji znajdują się wśród zapisów dotyczących dwóch z nich: sfery ekonomicznej i funkcjonalno-przestrzennej. W każdej ze sfer sprecyzowano obszary priorytetowe, a w ich obrębie wskazano główne działania. W obowiązującej w tym województwie strategii zawarto wiele zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej i gospodarczej. Powinny się w niej jednak znaleźć również zapisy dotyczące sfery społecznej, w której zdiagnozowano zjawiska kryzysowe w tym województwie.

Kolejnym województwem, którego zapisy strategii rozwoju należy skomentować, jest województwo małopolskie. Małopolskie to województwo, w którym nakładają się na siebie dwa niekorzystne parametry skłaniające do rewitalizacji: degradacja środowiska przyrodniczego i kryzys demograficzny. Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2007–2013 to dokument określający cele i priorytety polityki rozwoju tego regionu. Jej strukturę tworzą trzy poziomy: cele strategiczne sformułowane w trzech polach strategii, cele pośrednie odnoszące się do obszarów polityki rozwoju oraz kierunki polityki rozwoju w podstawowych dziedzinach, w których sformułowane są założenia do programów wojewódzkich i strategii dziedzinowych. W obowiązującej strategii tego województwa znalazły się zapisy odnoszące się bezpośrednio do procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej. Wymienione zostały w niej zadania mające na celu między innymi zapobiegnięcie dalszej degradacji środowiska przyrodniczego. Brakuje jednak wśród nich zapisów odnoszących się do sfery społecznej, co wydaje się bardzo niekorzystne ze względu na zdiagnozowany właśnie w tej sferze problem (kryzys demograficzny).

Następnym województwem, którego strategia zostanie omówiona, jest województwo mazowieckie, w którym, tak jak w siedmiu innych, występują dwa niekorzystne parametry skłaniające do rewitalizacji, którymi są: degradacja środowiska przyrodniczego i wykluczenie społeczne. W Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (aktualizacja) określono jej wizję, misję, cel nadrzędny, cele strategiczne, cele pośrednie, kierunki działań i działania służące ich realizacji. Wśród zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji w opisywanej strategii znajdują się zapisy dotyczące procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej. Opisane w niej działania służyć mają między innymi ochronie i rewitalizacji środowiska przestrzennego, co jest zgodne ze zdiagnozowanym na terenie tego województwa obszarem problemowym, jakim jest degradacja środowiska przyrodniczego. Brakuje jednak takich, które dotyczą drugiego wskazanego w tym województwie obszaru problemowego, to jest wykluczenia społecznego.

Kolejna strategia rozwoju, która stała się przedmiotem analizy, to Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego. Jest to jedno z ośmiu województw, w których nakładają się na siebie dwa niekorzystne parametry skłaniające do rewitalizacji. W przypadku tego województwa są nimi: degradacja zasobów mieszkaniowych i zapóźnienie gospodarcze. W strategii tego obszaru wskazano jego misję rozwojową, dwa priorytety rozwoju, cele strategiczne i operacyjne. Wśród zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji w tej strategii znajdują się zapisy dotyczące procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej, gospodarczej i społecznej.

Województwo podkarpackie to jedno z tych, na których obszarze istnieje jeden obszar problemowy skłaniający do rewitalizacji. Jest nim zapóźnienie gospodarcze. Nie można na jego terenie stwierdzić kumulacji występującej w wielu innych polskich województwach. W Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020 wskazano między innymi cel główny, główne obszary rozwoju regionu podkarpackiego, a w ramach każdego z ośmiu obszarów strategicznych sformułowane zostały cele strategiczne, priorytety i kierunki działań. W tej strategii znalazły się jedynie zapisy odnoszące się bezpośrednio do procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej, co nie jest zgodne ze zdiagnozowanym na terenie województwa podkarpackiego obszarem problemowym.

Następnym województwem, którego strategię rozwoju należy omówić, jest województwo podlaskie. Województwo podlaskie to również jedno z tych województw, na obszarze których niekorzystne w skali kraju parametry występują tylko w jednym z pięciu wyróżnionych obszarów problemowych, którym, tak jak w przypadku województwa podkarpackiego, jest zapóźnienie gospodarcze. W Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2020 roku ujęto misję rozwoju tego województwa, cele strategiczne, priorytety i działania. Wśród zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji w opisywanej strategii znajdują się zapisy dotyczące procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej, społecznej i gospodarczej, co jest zgodne ze zdiagnozowanym na terenie województwa podkarpackiego obszarem problemowym.

Kolejne opisywane województwo to województwo pomorskie, które jest jednym z tych ośmiu województw, w których nakładają się na siebie dwa niekorzystne parametry skłaniające do rewitalizacji. Są nimi: degradacja środowiska przyrodniczego i kryzys demograficzny. Oprócz wizji w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego wskazano także priorytety, cele strategiczne i kierunki działań. Wśród zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji w opisywanej strategii znajdują się zapisy dotyczące procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej i społecznej. Wydaje się jednak, że brakuje takich zapisów, które wprost nawiązywałyby do zdiagnozowanych na obszarze tego województwa zjawisk kryzysowych.

Następnym województwem, którego strategię rozwoju należy zanalizować, jest województwo śląskie. Jest to jedno z trzech województw, na obszarze których niekorzystne w skali kraju parametry występują w trzech z pięciu wyróżnionych obszarów problemowych. W przypadku tego województwa są to: degradacja zasobów mieszkaniowych, degradacja środowiska przyrodniczego oraz kryzys

demograficzny. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000–2020 zawiera cztery priorytety. W obrębie wyznaczonych priorytetów dziedzinowych określono cztery cele strategiczne. Dla ich realizacji określono natomiast kierunki działań. Wśród zawartych w strategii zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji znajdują się zapisy dotyczące procesów rewitalizacji przede wszystkim w sferze przestrzennej. Należy zauważyć, że wśród nich nie ma takich, które wprost nawiązują do zdiagnozowanego na obszarze tego województwa zjawiska kryzysowego w sferze społecznej.

Kolejne województwo, którego strategię przeanalizowano, to województwo świętokrzyskie. Województwo świętokrzyskie jest jednym z tych, na obszarze których niekorzystne w skali kraju parametry występują w dwóch z pięciu wyróżnionych obszarów problemowych. W przypadku tego województwa są to: wykluczenie społeczne oraz zapóźnienie gospodarcze. W Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 roku określono misję, cel generalny, cele warunkujące, priorytety i kierunki działań. Wśród zawartych w tej strategii zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji znajdują się zapisy odnoszące się do rewitalizacji w sferze przestrzennej, gospodarczej i społecznej, zgodnie ze zdiagnozowanymi na obszarze tego województwa obszarami kryzysowymi.

Następnym województwem, którego strategię rozwoju należy omówić, jest województwo warmińsko-mazurskie, w którym, tak jak w województwie świętokrzyskim, występują dwa niekorzystne parametry skłaniające do rewitalizacji, którymi są: zapóźnienie gospodarcze i wykluczenie społeczne. W Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2020 roku określono jej cel główny, priorytety strategiczne będące obszarami, w których podejmowane będą działania zmierzające do jego osiągnięcia. W ramach poszczególnych priorytetów określono natomiast cele strategiczne, cele operacyjne oraz działania służące ich realizacji. Wśród zapisów dotyczących bezpośrednio procesów rewitalizacji w opisywanej strategii znajdują się zapisy odnoszące się do procesów rewitalizacji w sferze gospodarczej, co jest zgodne ze zdiagnozowanym na terenie tego województwa obszarem problemowym, jakim jest zapóźnienie gospodarcze. Wśród nich brakuje jednak tych, które dotyczą drugiego wskazanego w województwie warmińsko-mazurskim obszaru problemowego, jakim jest wykluczenie społeczne.

Kolejnym województwem, którego zapisy strategii rozwoju przeanalizowano, jest województwo wielkopolskie. Jest ono jednym z tych, na obszarze których niekorzystne w skali kraju parametry występują tylko w jednym z pięciu wyróżnionych obszarów problemowych. W przypadku tego województwa jest nim degradacja środowiska przyrodniczego. W Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku wśród zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji znajdują się zapisy dotyczące działań podejmowanych dla zrealizowania celów operacyjnych określonych w ramach dwóch celów strategicznych. Z opisu działań, które mają być podejmowane dla realizacji tych celów wynika, że odnoszą się one do procesów rewitalizacji zarówno w sferze przestrzennej, jak i społecznej, a także gospodarczej. Jak wspomniano wcześniej,

problemem występującym na obszarze tego województwa jest degradacja środowiska przyrodniczego, zapisy odnoszące się bezpośrednio do procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej nie dotyczą jednak tego problemu.

Ostatnie opisywane województwo to zachodniopomorskie. Jest to jedno z tych województw, w których występuje jeden niekorzystny parametr składający się do rewitalizacji. Jest nim wykluczenie społeczne. W Strategii Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2020 roku wskazano jego misję, sześć priorytetów, cele strategiczne i cele kierunkowe. Wśród zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji w opisywanej strategii znajdują się zapisy dotyczące jednego z celów strategicznych i realizowanego w jego ramach celu kierunkowego, z którego opisu wynika, że odnosi się on do procesów rewitalizacji przede wszystkim w sferze przestrzennej. Wśród zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji brakuje zatem takich, które wprost nawiązywałyby do zdiagnozowanego na obszarze tego województwa zjawiska kryzysowego w sferze społecznej, jakim jest wykluczenie społeczne.

Pomimo że wyniki badań sytuacji poszczególnych regionów bezspornie wskazują na to, że ze względu na potrzeby rewitalizacji należy różnicować politykę rozwoju, władze samorządowe poszczególnych województw zdają się nie zawsze dostrzegać taką konieczność. Wskazują na to zapisy strategii rozwoju województw. Przyjmując strategię rozwoju danego województwa, jego władze samorządowe podejmują decyzję o tym, jaką rangę ma mieć w niej rewitalizacja. Dokumenty te powinny zatem stanowić odzwierciedlenie prowadzonej przez województwa zróżnicowanej polityki rewitalizacyjnej. Tak jak napisano na początku niniejszego artykułu, najintensywniejsze działania służące rewitalizacji powinny być podjęte w regionach, w których zjawiska te występują w kilku obszarach problemowych i to w ich strategiach powinno się znaleźć najwięcej zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji. Powinny one ponadto odnosić się do występujących na obszarze tego województwa zjawisk kryzysowych. Niestety, analiza zapisów strategii rozwoju wszystkich szesnastu województw nie w każdym przypadku pozwala zaobserwować taką zależność, co wydaje się szczególnie niepokojące w odniesieniu do tych, na których obszarze występuje kumulacja trzech lub dwóch zjawisk problemowych. A zatem w trzech regionach zakwalifikowanych do pierwszej grupy (przypomnijmy, że tworzą ją województwa, w których występuje nasilenie zjawisk wymagających rewitalizacji) rewitalizacja powinna stanowić istotny element strategii rozwoju. Dotyczy to zatem strategii rozwoju województw: łódzkiego, dolnośląskiego i śląskiego. I rzeczywiście rewitalizacja stanowi istotny element Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego na lata 2007–2020, ale i tak nie znalazły się w niej zapisy odnoszące się bezpośrednio do rewitalizacji, a dotyczące sfery społecznej, w której zdiagnozowano zjawiska kryzysowe w tym województwie, tak zresztą jak w strategiach rozwoju dwóch pozostałych wymienionych województw.

W przypadku województw, które możemy zaliczyć do drugiej grupy, czyli tych, gdzie nakładają się na siebie dwa niekorzystne parametry, istnieje potrzeba rewitalizacji, która stanowi wyzwanie dla władz wojewódzkich i powinna być uznana za problem o charakterze strategicznym. Przypomnijmy, że chodzi tu

o osiem województw. Są wśród nich województwa: kujawsko-pomorskie, lubuskie, małopolskie, mazowieckie, opolskie, pomorskie, warmińsko-mazurskie i świętokrzyskie. Wśród województw zaliczonych do tej grupy możemy wskazać takie, których strategie zawierają zapisy odnoszące się bezpośrednio do procesów rewitalizacji, odpowiadające występującym na ich obszarze obu zjawiskom kryzysowym. Są to województwa: lubuskie, opolskie i świętokrzyskie. Możemy również wskazać takie, których strategie zawierają zapisy odnoszące się bezpośrednio do procesów rewitalizacji, odpowiadające jednemu z występujących na ich obszarze zjawisk kryzysowych – brakuje w nich natomiast zapisów odnoszących się do drugiego obszaru problemowego. Należą do nich województwa: małopolskie, mazowieckie i warmińsko-mazurskie. Dwa kolejne województwa: kujawsko-pomorskie i pomorskie to województwa, których strategie nie zawierają zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji w sferach, w których występują na ich obszarze zjawiska kryzysowe, co wydaje się szczególnie niepokojące.

Trzecią grupę stanowią województwa, w których istnieje co najmniej jeden obszar problemowy skłaniający do rewitalizacji. W regionach zaliczonych do tej grupy rewitalizacja nie stanowi problemu o znaczeniu strategicznym województwa, co nie zmienia faktu, iż w poszczególnych miastach leżących na ich obszarze istnieją potrzeby rewitalizacji. W przypadku jednego z pięciu województw należących do tej grupy – podlaskiego – zapisy jego strategii, odnoszące się bezpośrednio do procesów rewitalizacji, są zgodne z występującym na jego terenie obszarem problemowym, natomiast w przypadku czterech pozostałych województw: lubelskiego, podkarpackiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego – brakuje takich, które wprost nawiązywałyby do zdiagnozowanego na ich obszarze zjawiska kryzysowego. W zamieszczonej poniżej tabeli dokonano zestawienia zawartych w strategii danego województwa zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji z występującymi na jego terenie obszarami problemowymi. Oceniono też zgodność tych zapisów ze zdiagnozowanymi na obszarze danego województwa zjawiskami kryzysowymi.

Tabela 1

Zgodność zawartych w strategii danego województwa zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji z występującymi na jego terenie obszarami problemowymi

Województwo	Zdiagnozowane na terenie danego województwa obszary problemowe	Zapisy obecnie obowiązującej strategii rozwoju województwa odnoszące się bezpośrednio do procesów rewitalizacji	Zgodność zawartych w strategii danego województwa zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji z występującymi na jego terenie obszarami problemowymi
Dolnośląskie	Degradacja zasobów mieszkaniowych, kryzys demograficzny, wykluczenie społeczne	Zapisy dotyczące jedynie celu przestrzennego	Częściowa zgodność / brak zapisów dotyczących celu społecznego
Kujawsko-pomorskie	Wykluczenie społeczne, zapóźnienie gospodarcze	Zapisy dotyczące jedynie problemów przestrzennych	Brak zgodności / zbyt mało zapisów dotyczących procesów rewitalizacji w sferze gospodarczej i społecznej
Lubelskie	Zapóźnienie gospodarcze	Zapisy odnoszące się do procesów rewitalizacji w sferze społecznej i przestrzennej	Brak zgodności / brak zapisów odnoszących się do sfery gospodarczej
Lubuskie	Degradacja zasobów mieszkaniowych, wykluczenie społeczne	Zapisy dotyczące sfery przestrzennej – zwłaszcza zasobów mieszkaniowych – i sfery społecznej	Pełna zgodność
Łódzkie	Degradacja zasobów mieszkaniowych, kryzys demograficzny, wykluczenie społeczne	Zapisy dotyczące sfery ekonomicznej i funkcjonalno-przestrzennej	Częściowa zgodność / brak zapisów dotyczących sfery społecznej
Małopolskie	Degradacja środowiska przyrodniczego, kryzys demograficzny	Zapisy odnoszące się do procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej	Częściowa zgodność / brak zapisów dotyczących sfery społecznej
Mazowieckie	Degradacja środowiska przyrodniczego, wykluczenie społeczne	Zapisy dotyczące procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej	Częściowa zgodność / brak zapisów dotyczących sfery społecznej

Województwo	Zdiagnozowane na terenie danego województwa obszary problemowe	Zapisy obecnie obowiązującej strategii rozwoju województwa odnoszące się bezpośrednio do procesów rewitalizacji	Zgodność zawartych w strategii danego województwa zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji z występującymi na jego terenie obszarami problemowymi
Podkarpackie	Zapóźnienie gospodarcze	Zapisy dotyczące procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej	Brak zgodności / brak zapisów odnoszących się do sfery gospodarczej
Podlaskie	Zapóźnienie gospodarcze	Zapisy dotyczące procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej, społecznej i gospodarczej	Pełna zgodność
Pomorskie	Degradacja środowiska przyrodniczego, kryzys demograficzny	Zapisy dotyczące procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej, społecznej i gospodarczej	Brak zgodności / brak zapisów, które wprost nawiązywałyby do zdiagnozowanych na obszarze tego województwa zjawisk kryzysowych
Śląskie	Degradacja środowiska przyrodniczego, degradacja zasobów mieszkaniowych, kryzys demograficzny	Zapisy dotyczące procesów rewitalizacji przede wszystkim w sferze przestrzennej	Częściowa zgodność / brak zapisów odnoszących się do sfery społecznej
Świętokrzyskie	Wykluczenie społeczne, zapóźnienie gospodarcze	Zapisy odnoszące się do procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej, gospodarczej i społecznej	Pełna zgodność
Warmińsko-mazurskie	Zapóźnienie gospodarcze, wykluczenie społeczne	Zapisy odnoszące się do procesów rewitalizacji w sferze gospodarczej	Częściowa zgodność / brak zapisów odnoszących się do sfery społecznej
Wielkopolskie	Degradacja środowiska przyrodniczego	Zapisy odnoszące się do procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej, społecznej i gospodarczej	Brak zgodności / brak zapisów odnoszących się do procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej dotyczących degradacji środowiska przyrodniczego
Zachodnio-pomorskie	Wykluczenie społeczne	Zapisy odnoszące się do procesów rewitalizacji w sferze przestrzennej	Brak zgodności / brak zapisów odnoszących się do sfery społecznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: [Noworól i in., 2009] oraz [Kopeć, Kudłacz 2008].

Konkludując, władze samorządowe poszczególnych województw nie zawsze są świadome tego, że na obszarze danego województwa ma miejsce nawarstwianie się zjawisk kryzysowych. Często też zapisy odnoszące się do rewitalizacji zawarte w przyjętych przez nie strategiach rozwoju nie odpowiadają występującym zjawiskom. Aby zdecydować o tym, jaką wagę ma mieć rewitalizacja w polityce rozwoju regionu i na zwalczeniu których zjawisk władze muszą się skoncentrować, powinny one wykorzystać wszelkie dostępne informacje i opierając się na nich, uaktualnić zapisy swoich strategii. Uwagi te nie dotyczą władz samorządowych takich województw, jak: lubuskie, opolskie, podlaskie i świętokrzyskie, gdyż zawarte w ich strategiach zapisy odnoszące się bezpośrednio do procesów rewitalizacji w pełni odpowiadają występującym na ich terenie zjawiskom kryzysowym, czego niestety nie można powiedzieć o zapisach strategii aż sześciu innych polskich województw. Władze samorządowe województw: kujawsko-pomorskiego, lubelskiego, podkarpackiego, pomorskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego zdecydowanie powinny zadbać o wprowadzenie do obowiązujących u nich strategii niezbędnych zapisów. Przeprowadzona na potrzeby niniejszego artykułu analiza zawartych w strategiach tych województw zapisów odnoszących się bezpośrednio do procesów rewitalizacji wykazała całkowity brak zgodności między nimi a występującymi na terenie tych województw obszarami problemowymi. W zamieszczonej powyżej tabeli (tabela 1) wskazano te obszary i podano, jakich sfer powinny dotyczyć zapisy strategii. W przypadku sześciu pozostałych województw stwierdzono częściową zgodność zapisów ich strategii rozwoju ze zdiagnozowanymi na ich terenie obszarami kryzysowymi, a w tabeli określono, o jakiego rodzaju zapisy te dokumenty powinny zostać uzupełnione.

Literatura

- Kopeć M., Kudłacz T. (2008), *Analiza dokumentów planistycznych rządu oraz władz samorządowych poziomu wojewódzkiego pod kątem projektowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych po 2006 roku*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków.
- Noworól A., Noworól K. i in., (2009), *Opracowanie założeń do krajowej polityki rewitalizacyjnej w Polsce. Działania na poziomie regionalnym*, Kraków.